

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Την παραμονή των Χριστουγέννων συνηθίζεται στα χωριά να κρεμούν έξω από την πόρτα των σπιτιών πλεξούδες από σκόρδα, πάνω στις οποίες καρφώνουν γαριφαλάκια για να διώξουν την κακογλωσσιά που «καρφώνει» την ευτυχία του σπιτιού τους.

Την εξώπορτα των σπιτιών κοσμεί, επίσης, ένα στεφάνι από έλατο, διακοσμημένο με χριστουγεννιάτικα στολίδια. Σύμφωνα με την παράδοση, το στεφάνι φέρνει τύχη στους ενοίκους του σπιτιού.

Το στόλισμα του καραβιού

Ένα έθιμο που τα τελευταία χρόνια τείνει να εξαφανιστεί και τη θέση του έχει πάρει το ξένο έθιμο του χριστουγεννιάτικου δέντρου.

Το καράβι συμβολίζει την καινούργια πλεύση του ανθρώπου στη ζωή, μετά τη γέννηση του Χριστού. Τα παιδιά των ναυτικών που έμεναν πίσω κατασκεύαζαν μόνα τους τα παιχνίδια τους τα οποία συνήθως ήταν καραβάκια. Το καραβάκι συμβόλιζε την προσμονή των παιδιών για αντάμωση με τους συγγενείς τους, αλλά και την αγάπη τους για τη θάλασσα. Σιγά-σιγά καθιερώθηκε και το έθιμο του στολισμού του όμως λόγω του ότι ήταν συνδεδεμένο με δυσάρεστες αναμνήσεις δεν μπόρεσε να εδραιωθεί ως γιορτινό σύμβολο.

Υπάρχουν και άλλα έθιμα που γιορτάζονται σε λίγες πόλεις ή χωριά της χώρας μας.

Θεσσαλία

Το τάισμα της βρύσης

Οι κοπέλες, τα χαράματα των Χριστουγέννων, αλλού την παραμονή της Πρωτοχρονιάς, πηγαίνουν στην πιο κοντινή βρύση “για να κλέψουν το άκραντο νερό” (άκραντο, δηλαδή αμίλητο, γιατί δε βγάζουν λέξη σ’ όλη τη διαδρομή). Αλείφουν τις βρύσες του χωριού με βούτυρο και μέλι, με την ευχή όπως τρέχει το νερό να τρέχει και η προκοπή στο σπίτι τον καινούργιο χρόνο και γλυκιά να είναι και η ζωή τους. Για να έχουν καλή σοδειά, όταν φτάνουν εκεί, την “ταΐζουν”, με διάφορες λιχουδιές, όπως βούτυρο, ψωμί, τυρί, όσπρια ή κλαδί ελιάς. Όποια θα πήγαινε πρώτη στη βρύση, αυτή θα ήταν και η πιο τυχερή ολόκληρο το χρόνο. Έπειτα ρίχνουν στη στάμνα ένα βατόφυλλο και τρία χαλίκια, “κλέβουν νερό” και γυρίζουν στα σπίτια τους πάλι αμίλητες μέχρι να πιούνε όλοι από το άκραντο νερό. Με το ίδιο νερό ραντίζουν και τις τέσσερις γωνίες του σπιτιού, ενώ σκορπούν στο σπίτι και τα τρία χαλίκια.

Τα Μπαμπαλιούρια

Στο Λιβάδι Ελασσόνας, την παραμονή της Πρωτοχρονιάς τα παιδιά βγαίνουν στους δρόμους τραγουδώντας τα Αγιοβασιλιάτικα κάλαντα και φωνάζοντας “Σουρβάσο”. Την ημέρα της Πρωτοχρονιάς ο επισκέπτης μπορεί να δει στο δρόμο τα “Μπαμπαλιούρια”. Τα “Μπαμπαλιούρια” είναι ένα Πρωτοχρονιάτικο έθιμο, που έχει τις ρίζες του στη Διονυσιακή λατρεία και αναβιώνει και στις μέρες μας. Η στολή τους αποτελείται από το “σαλβάρι”, ένα μάλλινο άσπρο παντελόνι, το οποίο στερεώνουν στη μέση με μια μάλλινη άσπρη ζώνη. Το πουκάμισο που φορούν από πάνω είναι συνήθως άσπρο με φαρδιά μανίκια σαν εκείνο των τσολιάδων. Στα πόδια φορούν άσπρες καλτσοδέτες και τσαρούχια. Στη μέση φορούν ένα χοντρό μάλλινο ύφασμα, διπλωμένο πολλές φορές, όπου επάνω δένουν τα μεγάλα και βαριά κουδούνια. Στο κεφάλι φορούν ειδική μάσκα, από προβιά ζώου, τη λεγόμενη “φουλίνα”. Η μάσκα αυτή είναι άσπρη ή μαύρη και έχει τρία ανοίγματα, δύο στα μάτια και ένα στο στόμα. Στα χέρια κρατούν ένα ξύλινο κυρτό σπαθί που συμπληρώνει τη φορεσιά του κάθε “Μπαμπαλιούρη”.

Έτοιμα πλέον τα “Μπαμπαλιούρια” περιμένουν να τελειώσει η Θεία Λειτουργία για να ξεχυθούν στους δρόμους. Μαζί τους είναι πάντα ο “αδελφογύρτης” ο οποίος κρατάει έναν κουμπάρα και μαζεύει τα χρήματα που προσφέρει ο κόσμος. Πριν ακόμη τελειώσει η Πρωτοχρονιάτικη Θεία Λειτουργία οι “Μπαμπαλιούρηδες” έχουν πάρει θέση έξω από τις τρεις ενορίες του χωριού. Βγαίνοντας ο κόσμος από την εκκλησία τους συναντά και αιφνιδιάζεται αφού περνούν το σπαθί στη μέση τους και δεν αφήνουν κανέναν να περάσει αν δεν βάλει χρήματα επάνω σ’ αυτό. Μόλις βάλουν τα χρήματα τα παίρνει ο αδελφογύρτης και τους εύχεται Καλή Χρονιά. Μετά τις εκκλησίες τα “Μπαμπαλιούρια” πηγαίνουν στην πλατεία, και με το δυνατό θόρυβο που προκαλούν τα κουδούνια τους, τραβούν την προσοχή των ντόπιων και ξένων επισκεπτών. Φεύγοντας από εκεί, περνούν από τα καφενεία και τις καφετέριες του χωριού, και έπειτα ξεχύνονται στους δρόμους μέχρι αργά το βράδυ. Αυτό το έθιμο έχει σαν σκοπό να διώξει τα κακά πνεύματα, και να είναι ήσυχη και χαρούμενη η καινούρια χρονιά.

Το μεσημέρι της Πρωτοχρονιάς σε όλα τα σπίτια κόβεται η κρεατόπιτα με το χρυσό φλουρί, το άχυρο και το πουρνάρι σε τόσα κομμάτια όσα είναι και τα μέλη της οικογένειας. Όποιος βρει το φλουρί θεωρείται ο τυχερός της καινούριας χρονιάς και λέγεται ότι θα ζήσει πλούσια. Όποιος βρει το άχυρο λένε ότι θα παντρευτεί γεωργό και όποιος βρει το πουρνάρι θα παντρευτεί βοσκό.

Η Γουρουνοχαρά

Ένα από τα σημαντικότερα χριστουγεννιάτικα έθιμα σε πολλές περιοχές της Ελλάδος και της Θεσσαλίας είναι η γουρουνοχαρά ή γρουνοχαρά.

Λέγεται πως, οι οικογένειες αγόραζαν το γουρούνι, από το μήνα Μάιο και το συντηρούσαν με κολοκύθια και πίτυρα, σε νερό, είτε στο ποτάμι. Το γουρούνι ήταν απαραίτητο για ένα αγροτικό σπίτι, καθώς από το γουρούνι έπαιρναν τη λίπα, το κρέας, τα λουκάνικα κι έφτιαχναν τα γουρνοτσάρουχα. Αποτελούσε ντροπή για το σπίτι εκείνο, που δεν είχε γουρούνι, καθώς θεωρούνταν παρακατιανό, φτωχό κι ανοικοκύρευτο.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Το Χριστόψωμο

Το «Ψωμί του Χριστού», όπως λέει και το όνομά του το έφτιαχναν οι νοικοκυρές την Παραμονή των Χριστουγέννων, με ευλάβεια και ειδική μαγιά. Επάνω χάραζαν οπωσδήποτε το σταυρό και γύρω – γύρω έφτιαχναν διάφορα σχέδια και στολίδια με ζυμάρι. Την ημέρα των Χριστουγέννων, ο νοικοκύρης του σπιτιού, αφού σταύρωνε τα Χριστόψωμο το έκοβε σε κομμάτια και το μοίραζε στα μέλη της οικογένειας.

Το σπάσιμο του ροδιού

Το πρωί της Πρωτοχρονιάς, η οικογένεια πηγαίνει στην εκκλησία για τη Θεία Λειτουργία του Μεγάλου Βασιλείου και ο νοικοκύρης κουβαλά μαζί του ένα ρόδι για να το «λειτουργήσει». Κατά την επιστροφή στο σπίτι, ο νοικοκύρης πρέπει να χτυπήσει το κουδούνι της εξώπορτας - δεν κάνει να ανοίξει ο ίδιος με το κλειδί του- και έτσι να είναι ο πρώτος που θα μπει στο σπίτι για να κάνει το καλό ποδαρικό, με το ρόδι στο χέρι. Μπαίνοντας μέσα, με το δεξί, σπάει το ρόδι πίσω από την εξώπορτα, το ρίχνει δηλαδή κάτω με δύναμη για να σπάσει και να πεταχτούν οι ρώγες του παντού και ταυτόχρονα λέει: *«με υγεία, ευτυχία και χαρά το νέο έτος κι όσες ρώγες έχει το ρόδι, τόσες λίρες να έχει η τσέπη μας όλη τη χρονιά»*. Τα παιδιά μαζεμένα γύρω-γύρω κοιτάζουν οι ρώγες αν είναι τραγανές και κατακόκκινες. Όσο γερές κι όμορφες είναι οι ρώγες, τόσο χαρούμενες κι ευλογημένες θα είναι οι μέρες που φέρνει μαζί του ο νέος χρόνος.

Το κυνήγι

Στα χωριά Μάνης κατά τη διάρκεια της σαρακοστής των Χριστουγέννων τα παιδιά βγαίνουν για κυνήγι τα βράδια, εφοδιασμένα με φακούς με καινούργια “πλάκα” και γυρίζανε στα χαλάσματα και σε σπήλαια με στόχο τους γουργουγιάννηδες, τα μικρά πουλάκια που κούρνιαζαν εκεί. Τα θαμπώνανε με το φακό και τα πιάνανε. Στη συνέχεια τα πήγαιναν στο σπίτι όπου οι νοικοκυρές τα καθάριζαν και τα πάστωναν, τα βάζανε σε πήλινα ή γυάλινα βάζα και τα έτρωγαν τα Χριστούγεννα.

ΚΡΗΤΗ

Ο χοίρος των Χριστουγέννων

Στην Κρήτη παλιότερα ήταν έθιμο να μεγαλώνει κάθε οικογένεια στο χωριό ένα γουρούνι, το «χοίρο», όπως το έλεγαν. Ο χοίρος σφάζονταν την παραμονή των Χριστουγέννων κι ήταν το κύριο Χριστουγεννιάτικο έδεσμα. Την δεύτερη μέρα των Χριστουγέννων, οι χωρικοί έκοβαν το κρέας του χοίρου και έφτιαχναν λουκάνικα, απάκια, πηχτή, σύγλινα, ομαθιές, και τσιγαρίδες.

Αναπαράσταση της φάτνης στα Χανιά

Στην σπηλιά του Αϊ Γιάννη στην Μαραθοκεφάλα Κισιάμου την παραμονή των Χριστουγέννων τελείται Αρχιερατική Θεία λειτουργία. Το σπήλαιο πήρε το όνομά του από τη διαμονή και την εκκλησία του Αγίου που βρίσκεται μέσα στο σπήλαιο. Φωτεινό και μεγαλόπρεπο, πανάρχαιο και επιβλητικό έχει χωρητικότητα 3000-4000 ατόμων και τη σπάνια θέα στο κάμπο του Κολυμβαρίου. Εδώ και μερικά χρόνια, στο σπήλαιο του Αγίου Ιωάννη, καθιερώθηκε να γίνεται η παραδοσιακή αναπαράσταση της γεννήσεως του Χριστού.

ΘΡΑΚΗ

«Ρουγκάτσια»

Στο Πύθιο του Έβρου τα μικρά παιδιά έβγαιναν στους δρόμους του χωριού για να πουν τα “κόλιαντα” μια μέρα νωρίτερα από την παραμονή των Χριστουγέννων, δηλαδή στις 23 Δεκεμβρίου. Τα αγοράκια, από νωρίς το πρωί, ξεχύνονταν στα σοκάκια του χωριού και φώναζαν: “ Κόλιντα,μπάμπου τσικ,τσικ,τσικ ...;.” Ανήμερα τα Χριστούγεννα τα παλικάρια του χωριού χωρίζονταν σε μικρές ομάδες και γύριζαν όλα τα σπίτια. Τα Ρουγκάτσια, δηλαδή οι παρέες των παλικαριών, όταν έμπαιναν στο σπίτι κάθονταν, όπου τους έβαζαν οι νοικοκυραίοι, και τραγουδούσαν εναλλάξ δυο-δυο το παραπάνω τραγούδι. Κι αυτό για να “ξεκουράζουν” τη φωνή τους. Γιατί το τραγούδι ήταν πολύ μεγάλο, χωρίς ενδιάμεσα “ξεκουράσματα”, και θα δυσκολεύονταν να τα βγάλουν πέρα. Εξάλλου έπρεπε να τραγουδήσουν σε πολλά σπίτια και μέχρι αργά το βράδυ της μέρας των Χριστουγέννων. Όταν θα ‘ρχονταν τα Ρουγκάτσια στο σπίτι έπρεπε όλα τα μέλη της οικογένειας να βρίσκονται εκεί. Σπίτι κλειστό τα Ρουγκάτσια δεν έπρεπε να βρουν.

“Χριστόκλουρα”

Οι γυναίκες των Σαρακατσάνων στη Θράκη συνήθιζαν να ζυμώνουν και να φτιάχνουν τη “Χριστόκλουρα”, η οποία είναι κεντημένη. Τα κεντήματα στη “Χριστόκλουρα” αναπαριστούν πρόβατα, άλογα, τη στάνη, τη στρούγκα και άλλα στοιχεία του παλαιού καθημερινού τους βίου. Τη “Χριστόκλουρα” την τρώνε όλοι μαζί με μέλι, περιμένοντας τη γέννηση του Χριστού. Στο τραπέζι των Θρακιωτών ακόμη και σήμερα, το βράδυ της παραμονής των Χριστουγέννων, βρίσκονται εννέα διαφορετικά τρόφιμα, που το καθένα συμβολίζει στιγμές της καθημερινότητας.

Το χριστόψωμο

Το «ψωμί του Χριστού» ζυμώνεται την παραμονή των Χριστουγέννων με ιδιαίτερη ευλάβεια. Απαραίτητο στολίδι του είναι ο χαραγμένος σταυρός.

Ανήμερα των Χριστουγέννων ο νοικοκύρης του σπιτιού παίρνει το χριστόψωμο, το σταυρώνει, το κόβει και το μοιράζει σε όλους όσοι παρευρίσκονται στο τραπέζι, σαν συμβολισμό της Θείας Κοινωνίας, όπου ο Χριστός έδωσε τον Άρτο σε όλη την ανθρώπινη οικογένειά του.

Στην Κεφαλλονιά

Όλη η οικογένεια συγκεντρώνεται στο σπίτι του πιο ηλικιωμένου μέλους της. Στο πάτωμα τοποθετούν τρία δαυλιά χιαστί και πάνω τους την «κουλούρα».

Όλοι κάνουν έναν κύκλο γύρω ακουμπώντας ο καθένας με το δεξί του χέρι την κουλούρα. Ύστερα ο νοικοκύρης ψάλλει το «Η γέννησίς σου, Χριστέ ο Θεός ημών...», ρίχνει λάδι στα δαυλιά και τους βάζει φωτιά. Μετά κόβει την κουλούρα, τη μοιράζει και δειπνούν όλοι μαζί.

Στη Μάνη

Κάθε οικογένεια φουρνίζει τα χριστόψωμα στον φούρνο του σπιτιού. Παρασκευάζονται όπως το ψωμί, μόνο που στολίζονται με σταυρούς και ποικίλα στολίδια, ανάλογα με την καλαισθησία της νοικοκυράς.

Στους Σαρακατσάνους

Οι Σαρακατσάνοι τσοπάνηδες φτιάχνουν δύο χριστόψωμα. Το πιο περίτεχνο είναι για τον Χριστό. Πάνω του σκαλίζουν έναν μεγάλο σταυρό-φεγγάρι με πέντε λουλούδια.

Το δεύτερο, η τρανή Χριστοκουλούρα ή Ψωμί του Χριστού, είναι για τα πρόβατα. Στη Χριστοκουλούρα παριστάνεται με ζύμη όλη η ζωή της στάνης.

Στη Σπάρτη

Σε κάθε σπίτι δυο τρεις μέρες πριν ζυμώνουν καρβέλια ψωμί. Το ένα, που το τρώνε ανήμερα των Χριστουγέννων, είναι το ψωμί του Χριστού και το πλάθουν σε σχήμα σταυρού από ζύμη, ενώ τα υπόλοιπα τα κάνουν με αμύγδαλα και καρύδια.

Η κουλούρα της Ζακύνθου

Στο νησί του Ιονίου οι νοικοκυρές ζυμώνουν με τον παραδοσιακό τρόπο την κουλούρα, μέσα σε ξύλινες σκάφες και με τη χρήση αλευριού, το οποίο ανακατεύουν με πολλά αρωματικά βότανα, καρύδια, σταφίδα, κρασί και λάδι.

Αφού το στολίσουν με περίτεχνα σχέδια από το ίδιο ζυμάρι και αφού το εμπλουτίσουν με κάποιο χρυσό ή ασημένιο νόμισμα, που το αποκαλούν «ηύρεμα», το ψήνουν σε ξυλόφουρνο και το διατηρούν ζεστό μέχρι τη βραδινή οικογενειακή σύναξη.

Το απόγευμα της παραμονής των Χριστουγέννων η οικογένεια συγκεντρώνεται στο εορταστικό τραπέζι, το οποίο φιλοξενεί στο κέντρο του τη μεγάλη χριστουγεννιάτικη κουλούρα, μια νταμιτζάνα κόκκινο κρασί και τα πιάτα για το βραδινό έδεσμα. Το έδεσμα δεν είναι άλλο από μια μπροκολόσουπα, που σερβίρεται με λεμόνι, ντόπιες ελιές και κρεμμύδι.

Δίπλα στην αναμμένη εστία του σπιτιού βρίσκεται ένα ποτήρι που περιέχει λάδι με κρασί και ένα θυμιατό κάτω από την εικόνα της Παναγίας με το Θείο Βρέφος.

Ο μεγαλύτερος άνδρας της οικογένειας παίρνει τον δίσκο με την κουλούρα στα χέρια του. Πάνω στον δίσκο ακουμπάνε τα χέρια τους όλα τα μέλη της οικογένειας. Ο δίσκος με την κουλούρα μεταφέρεται πάνω από τη φωτιά στο αναμμένο τζάκι. Εκεί ο αρχηγός της οικογένειας τη σταυρώνει τρεις φορές και χύνει πάνω της λαδόκρασο, ψάλλοντας το γνωστό απολυτίκιο «Η γέννησις σου, Χριστέ...».

Η νοικοκυρά θυμιατίζει όλο το σπίτι και ένας από τους νεότερους της οικογένειας παίρνει το τουφέκι του σπιτιού και πυροβολεί από το παράθυρο στον αέρα, σηματοδοτώντας τη χαρμόσυνη είδηση της γέννησης του Χριστού. Μετά αρχίζουν οι ευχές.

Η κουλούρα επιστρέφει στο τραπέζι κι εκεί ο αρχηγός της οικογένειας αρχίζει να κόβει τα κομμάτια. Το πρώτο ανήκει στον Χριστό, το δεύτερο στον φτωχό, το τρίτο στο σπίτι και μετά στα μέλη της οικογένειας, στα οποία διανέμεται κατά σειρά ηλικίας.

ΠΗΓΕΣ : <https://www.ellines.com/specials/25749-xristougenniatika-ethima/>
<https://www.zougla.gr/greece/article/ta-e8ima-ton-xristougenon-stin-elada>

Επιμέλεια: *Λύτρα Καλλιόπη- ΤζεβαχίρΤσιμπουκού*